

Дело C-582/23 [Wiszkier]ⁱ

**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда**

Дата на постъпване в Съда:

20 септември 2023 г.

Запитваща юрисдикция:

Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Полша)

Дата на акта за преюдициално запитване:

2 август 2023 г.

Длъжник в производството по несъстоятелност:

R. S.

Други участници в производството:

C. spółka akcyjna we W.

Syndyk masy upadłości M. S. и R. S.

Syndyk masy upadłości G. spółki akcyjnej w upadłości w.

J. J.

M. G.

Предмет на главното производство

Изготвяне на план за погасяване на задълженията към кредиторите в
производство по несъстоятелност на физическо лице.

ⁱ Името на настоящото дело е измислено. То не съвпада с истинското име на никоя от страните в производството.

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

Възможност за позоваване на неравноправни клаузи в потребителски договори в контекста на производство по несъстоятелност; Директива 93/13; член 267ДФЕС

Преюдициални въпроси

1. Трябва ли член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, съгласно която съдът по несъстоятелността е обвързан от одобрения от съдията-комисар списък на вземанията в производството по несъстоятелност, поради което съдът по несъстоятелността не може да прецени дали договорни клаузи са неравноправни при постановяването на съдебния акт, с който приключва производството?

2. Трябва ли член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, която не позволява налагане на привременни мерки в производство по несъстоятелност и която поради това може да обезсърчи потребителите да се възползват от защитата, предоставена им от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори?

Разпоредби от правото на Съюза, на които се прави позоваване

Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори — член 6, параграф 1, член 7, параграф 1.

Цитирани разпоредби от националното право

1. Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. — Prawo upadłościowe (Закон за несъстоятелността от 28 февруари 2003 г.; Dz. U. от 2019 г., позиция 498, изменен).

2. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. — kodeks postępowania cywilnego (Закон от 17 ноември 1964 г. — Граждански процесуален кодекс (Dz. U. от 2021 г., позиция 1805, изменен) — членове 730, 730¹ (обезпечително производство).

3. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. — kodeks pracy (Закон от 26 юни 1974 г. — Кодекс на труда; Dz. U. от 2022 г., позиция 1510, изменен):

член 87, параграф 3. Удръжки могат да се извършват в следните граници:

- 1) при принудително изпълнение на задължения за издръжка — в размер до три пети от възнаграждението;
- 2) при принудително изпълнение на други задължения или удържане на парични аванси — в размер до половината от възнаграждението.

Кратко представяне на фактите и производството

С определение от 15 октомври 2019 г. Sąd Rejonowy dla Łodzi — Śródmieścia w Łodzi (Районен съд Лодз — Лодз център, Полша) обявява в несъстоятелност R. S. в качеството му на физическо лице, което не упражнява стопанска дейност.

Масата на несъстоятелността включва, наред с другото, дял от $\frac{1}{2}$ от собствеността върху недвижим имот. Този дял е продаден за 350 000 полски злоти (PLN). Върху недвижимия имот е била учредена ипотека за обезпечаване на погасяването на кредит ведно с лихвите и други разходи и вземания в размер на 832 696,77 PLN в полза на кредитора G., който е акционерно дружество. В настоящото производство по несъстоятелност кредиторът G. е получил 360 671,91 PLN в резултат на изпълнението на плановете за разпределение.

В производството по несъстоятелност на R. S. е съставен списък на вземанията, който е одобрен с определение на съдията-комисар от 26 април 2021 г. Списъкът включва предявени вземания на обща стойност 1 247 127[,]93 PLN, като кредиторът G. предявява вземане в размер на 975 362 PLN. Несъстоятелният длъжник признава всички предявени вземания. По списъка на вземанията не са постъпили възражения от несъстоятелния длъжник или от кредитор.

Задължението към G. възниква във връзка с покупката на недвижим имот. На 30 март 2007 г. несъстоятелният длъжник R. S., съвместно със съпругата си M. S., както и L. K. и A. K. сключват с кредитора договор за ипотечен кредит, индексирани в швейцарски франкове (CHF), в размер на 489 821,63 PLN за срок от 360 месеца. След индексиранието на кредита кредитополучателите се задължават да върнат на кредитора 211 952,23 CHF.

Според запитващата юрисдикция въпросният договор съдържа неравноправни договорни клаузи, които могат да доведат до неговата нищожност. Това би означавало, че задължението към кредитора не надхвърля сумата от 489 821,63 PLN, а тъй като срещу L. K. и A. K. също се води производство по несъстоятелност и кредиторът е получил сума от продажбата на $\frac{1}{2}$ дял от имота в друго производство по несъстоятелност — задължението би било 0 PLN, което налага да се установят допълнителни фактически обстоятелства.

Съдът, пред който е висящо делото, трябва въз основа на списъка на вземанията, съставен в производството по несъстоятелност, да изготви план за погасяване на задълженията към кредиторите на несъстоятелния длъжник R. S. съобразно неговите възможности за получаване на доходи и размера на непогасените задължения. R. S. иска отписване на задълженията без изготвяне на погасителен план или алтернативно — изготвяне на погасителен план за срок от шест месеца [по] 500 PLN. Кредиторът G. иска да бъде изготвен погасителен план [за] поне 2 000 PLN месечно за период от 36 месеца. Другите кредитори не вземат отношение. Синдикът иска погасителният план да бъде определен на 2 500 PLN месечно за период от 36 месеца.

Несъстоятелният длъжник R. S. продължава да работи. Той получава приблизително 3 500 PLN от възнаграждението си по банковата си сметка, а другата част от възнаграждението му в размер на приблизително 3 500 PLN постъпва в масата на несъстоятелността за удовлетворяване на кредиторите му, включително на G.

На 20 юли 2023 г. G. е обявен в несъстоятелност и производството продължава със синдика по несъстоятелността.

Кратко изложение на мотивите за запитването

- 1 Производството по несъстоятелност, водено срещу потребители, има две цели по същество — кредиторите на несъстоятелния длъжник да се удовлетворят и да се даде възможност на несъстоятелния длъжник да се освободи от задълженията. Производството се ръководи от съдия-комисар — съдебен орган, който извършва всички дейности, с изключение на онези, които са в изключителната компетентност на съда по несъстоятелността. В хода на производството по несъстоятелност на потребителя се извършва осребряване на имущество на несъстоятелния длъжник, съставя се списък на вземанията, средствата се разпределят между кредиторите и производството приключва с изготвянето на план за погасяване на задълженията към кредиторите за период до 36 месеца.
- 2 В списъка на вземанията се определят кредиторите, които участват в производството, както и размерът на техните вземания. Списъкът по принцип не подлежи на контрол по същество от страна на съдията-комисар. Синдикът включва в списъка вземанията, а несъстоятелният длъжник има право да декларира дали признава вземанията или не. След като списъкът бъде представен, съдията-комисар уведомява за него, а несъстоятелният длъжник и кредиторите имат право да го оспорят чрез възражение. Възражение може да се подаде само в срок от две седмици от датата на уведомлението. След този момент участниците в производството губят възможността да го оспорват. Съдията-комисар одобрява списъка, ако не са

постъпили възражения, и той е задължителен по време на производството, докато не бъде изменен по надлежния начин.

- 3 Няма съмнение, че нито синдикът, нито съдията-комисар са проверили дали договорът, сключен с кредитора G., съдържа неравноправни договорни клаузи. Освен това съдията-комисар не е правил служебно изменения в списъка.
- 4 Несъстоятелният длъжник е представил декларация за признаване на вземанията в тяхната цялост, което може да означава, че не е поискал защита, свързана с използването на неравноправни договорни клаузи от страна на търговеца. В писмо до съда след приключване на съдебното заседание представителят на несъстоятелния длъжник обаче обсъжда възможността договорът с G. да е нищожен поради използване на неравноправни договорни клаузи и намаляването на погасителните вноски на това основание.
- 5 От преписката в производството по несъстоятелност не следва, че несъстоятелният длъжник е бил уведомен за възможността договорните клаузи с G. да се окажат неравноправни и че информирано е декларирал, че няма да се ползва от защитата, предоставена му от Директива 93/13. До 3 ноември 2022 г. той също така не е представляван от юрист в производството.
- 6 Приложимите разпоредби от националното право не позволяват на съда по несъстоятелността, когато изготвя плана за погасяване на задълженията към кредиторите, самостоятелно да проверява договорните разпоредби за наличие на неравноправни клаузи. При съмнения за неравноправни договорни клаузи съдът по несъстоятелността може да отложи разглеждането на делото и да представи случая на съдията-комисар, за да се обмисли въпросът за служебно изменение на списъка на вземанията. Това води до неоправдано забавяне на разглеждането на делото, тъй като на заседанието, насрочено за изготвяне на погасителния план, съдът обикновено вече разполага с цялата необходима информация, позволяваща да се направи преценка за неравноправност на договорните разпоредби. Освен това всички дейности, свързани с осребряването на имущество, разпределението на средствата и списъка на вземанията, вече са извършени. Изменението на списъка е формализирана процедура, която изисква служебно изготвяне на мотиви, връчването им на участниците в производството и известяване. Съдията-комисар освен това не е обвързан от позицията на съда по несъстоятелността и може да констатира, че няма основания за служебно изменение на списъка.
- 7 Вземайки предвид неравноправността на договорните клаузи, съдът по несъстоятелността, който се произнася по погасителния план на несъстоятелния длъжник, може да изготви погасителен план в по-малък размер или изобщо да не изготви такъв, ако се окаже, че натрупаните

средства са достатъчни за погасяване на всички задължения. Това обстоятелство ще изисква да се установят допълнителни фактически обстоятелства, което зависи от това дали запитващата юрисдикция има правна възможност да предостави правна защита на несъстоятелния длъжник.

- 8 В хода на производството по несъстоятелност несъстоятелният длъжник не е имал възможност да предяви самостоятелно иск, за да защити правата си по Директива 93/13 — управлението на имуществото му е било и продължава да бъде извършвано от синдика.
- 9 Несъстоятелният длъжник е имал възможност да оспори списъка на вземанията. Подаването на възражение обаче е свързано с необходимостта да се заплати пропорционална такса със собствени средства на несъстоятелния длъжник (50 % от трудовото му възнаграждение се събира от синдика като постъпление в масата на несъстоятелността). Възражението също така е официално писмо, в което вече се изисква да се посочат всички основания и доказателства. Към датата на съставяне на списъка в производството несъстоятелният длъжник може и да не е знаел, че клаузите в договора с G. са неравноправни.
- 10 Както подчертава Съдът на ЕС в решение от 5 март 1996 г. по дела C-46/93 и C-48/93, Brasserie du Pêcheur и Factortame, правото на Съюза, предоставяйки права на частноправните субекти, трябва да осигури и средствата, позволяващи тяхното ефективно упражняване. Правото на Съюза по принцип не урежда процесуални въпроси, свързани с упражняване на правата, основани на правото на Съюза, като оставя тези въпроси да бъдат уредени от държавите членки (принцип на процесуална автономия), като границите на тази свобода се определят от принципите на равностойност и на ефективност.
- 11 При разглеждането на делото за изготвяне на погасителен план съдът стига до извода, че приложимата национална правна уредба може да затрудни прекомерно, а дори и да направи невъзможна защитата от потребителя в несъстоятелност на правата му по Директива 93/13. Правото в областта на несъстоятелността същевременно не позволява на съда, пред който е висящо делото за изготвяне на погасителен план, да провери дали договорът съдържа неравноправни клаузи.
- 12 Съдът на ЕС многократно е подчертавал, че служебният контрол върху неравноправните договорни клаузи е задължение на националните съдебни органи и че прекомерната работна натовареност или други практически трудности не оправдават отказ от изпълнението на това задължение (например определение от 26 ноември 2020 г., C-807/19, Банка ДСК ЕАД).
- 13 В същото време в производствата по несъстоятелност е трудно да се разпредели отговорността за извършването на такъв контрол между

органи на производството, в резултат на което на практика не се извършва контрол. Съдията-комисар разглежда предявените вземания само формално и ги препраща на синдика, който ги разглежда по същество и съставя списък на вземанията. Съдията-комисар не разполага с правна възможност да измени списъка, преди той да бъде одобрен, освен ако не бъде подадено възражение от правоимащ субект. По настоящото дело няма възражения и поради това съдията-комисар одобрява списъка на вземанията.

- 14 В хода на производството пред съдията-комисар несъстоятелният длъжник не се е позовал на неравноправния характер на клаузите от договора с кредитора G. Следователно съдията-комисар не е имал задължение по националното право да провери вземанията, включени в списъка. Посоченото по-горе основание е изложено от представителя на несъстоятелния длъжник едва пред запитващата юрисдикция, която трябва да се произнесе по изготвянето на план за погасяване на задълженията към кредиторите или по отписването на задълженията на несъстоятелния длъжник, с който акт да се сложи край на производството по несъстоятелност.
- 15 Следва също така да се отбележи, както е видно от изявленията на несъстоятелния длъжник, че след направените удържки за масата на несъстоятелността от получаваното от него възнаграждение му остава сума в размер на 3 500 PLN, която е недостатъчна за задоволяване на неговите нужди и тези на семейството му. Приложимите разпоредби в производството по несъстоятелност, което е в ход по настоящото дело, не позволяват никаква намеса на съда или на съдията-комисар в размера на удържката.
- 16 Очевидно е, че средствата, събрани в хода на производството по несъстоятелност, се използват за удовлетворяване на всички кредитори, а не само на G.; въпреки това, предвид размера на постъпленията в масата на несъстоятелността и други задължения, в близко бъдеще може да се окаже, че средствата, събрани в масата на несъстоятелността, ще бъдат достатъчни за тяхното удовлетворяване (с изключение на спорното вземане). По националното право възнаграждението на несъстоятелния длъжник продължава да постъпва в масата на несъстоятелността, като едва в края на производството по несъстоятелност евентуалният излишък ще му бъде изплатен.
- 17 В свое решение от 15 юни 2023 г. по дело C-287/22, Getin Noble Bank, Съдът на ЕС вече е постановил, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална съдебна практика, съгласно която националният съд може да отхвърли молба на потребител за допускане на привременни мерки за спиране — до постановяването на окончателно решение относно нищожността на сключения от този потребител договор за кредит, с мотива че той съдържа неравноправни клаузи — на плащането на дължимите по този договор

месечни вноски, когато допускането на тези привременни мерки е необходимо, за да се гарантира пълната ефективност на това решение.

- 18 Същевременно в производството по несъстоятелност не е предвидена възможност за допускане на привременни мерки от съда — нито въз основа на искане, нито служебно.
- 19 Несъстоятелният длъжник действително има възможност да поиска част от възнаграждението му да бъде изключено от масата на несъстоятелността — това обаче би наложило свикване на събрание на кредиторите и приемане на решение с мнозинство от две трети от гласовете на кредиторите, така че без съгласието на G. несъстоятелният длъжник не би могъл да получи защита, което прави това средство за правна защита напълно неефективно.
- 20 В решение от 19 юни 1990 г. по дело *Factortame I*, C-213/89, Съдът на ЕС подчертава, че правото на Съюза изисква да има възможност за допускане на ефективни привременни мерки, за да се защитят правата, произтичащи от правото на Съюза.
- 21 Допускането на привременни мерки в производството по несъстоятелност очевидно ще изисква от съда да претегли интересите не само на несъстоятелния длъжник, но и на другите кредиторите, участващи в производството. Естеството на производството по несъстоятелност като универсално принудително изпълнение върху имуществото на длъжника по правило, според съда, се противопоставя на прилагането на привременни мерки с цел намаляване на погасителните вноски от страна на несъстоятелния длъжник.
- 22 Такава правна уредба, която изключва възможността за допускане на привременни мерки, обаче може да обезсърчи несъстоятелния длъжник да поиска защита по Директива 93/13 или дори да декларира, че не я иска, а това възпрепятства постигането на целта на тази директива — да гарантира, че договорите, сключени с потребители, не съдържат неравноправни клаузи.